

תמוז התשפ"ב
יולי 2022

הקשר בשיירת דבורה

גוש עציון – אות וסמל

"עמידת גוש עציון באביב תש"ח (1948) מעלה בזיכרוננו את עמידתה של תל-חי. שניהם יישובים יהודיים מבודדים באזורים חדשים של התיישבות עברית; בשניהם כרוך ניסיון להרחיב את גבולותינו המדיניים; בשניהם נסתיימה העמידה בקורבנות אדם ובחורבן; ושניהם הצדיקו עצמם בפרספקטיבה היסטורית".¹

הקשר עם גוש עציון

"קשה מכל הייתה בעיית התחבורה והאספקה לגוש עציון על ארבעת יישוביו. בראשית המערכה, בכ"ח בכסלו (11 בדצמבר 1947), נפלו עשרה אנשים שיצאו בטנדר, מכונית מים ושתי מכוניות אספקה לגוש. התוקפים היו מערביי בית-לחם ובית סחור ובדווים משבט אל-תנאמרה, החונה במדבר יהודה. מאז לא יצאה שיירה לכפר-עציון אלא פעם או פעמיים בשבוע [חלקם באבטחת הצבא הבריטי וחלקם באבטחת 'ההגנה']. בב' בשבט (13 בינואר 1948) הותקפה השיירה בעת שחזרה מכפר-עציון ונתקלה במחסום על הכביש. השיירה הבקיעה לה דרך בין אבני המחסום, אולם שניים מאנשיה נהרגו. מפקד הפלמ"ח בכפר-עציון קיבל פקודה לארוב בכביש חברון-ירושלים ולפגוע בכל מכונית ערבית שתעבור בו. למחרת פתחו הערבים בהתקפה רבתי על כפר-עציון.

המפקדה בירושלים החליטה לשלוח תגבורת לגוש, מחלקה של 25 איש, שהושמדה כולה אור לה' בשבט (16 בינואר 1948) בדרכה אל הגוש.

הערבים לא העזו לפגוע ביישובי גוש עציון לאחר מפלתם בג' בשבט, אולם המצור על הגוש היה שלם. מפקדת 'ההגנה' בירושלים החליטה לנצל את מומנט ההפתעה. אורגן מבצע מיוחד (מבצע דבורה) על מנת להביא תגבורת באנשים ובנשק לגוש. בשבת י"א באדר א' (21 בפברואר 1948) יצאה שיירה של 12 מכוניות (מהן חמש משאיות ושבע משוריינים). השיירה הייתה מובטחת בכוח של מחלקה מוגברת ובנשק רב ומטוס ליווה אותה בדרכה. היא הגיעה בשלום לכפר-עציון ולאחר פריקתו המהירה של המשא היקר חזרה לירושלים. המסע לגוש ובחזרה נמשך כשעתיים וחצי. הערבים לא הספיקו להתארגן לשם חסימת דרכה של השיירה אל הגוש וממנו. אולם השיירה הקטנה לא ספיקה את כל הדרוש לגוש למילוי תפקידו ולעמידתו במצור ממושך".²

¹ יהודה סלוצקי, **ספר תולדות ההגנה**, עורך ראשי: פרופ' ברציון דינור, הוצאת עם עובד, תשל"ב – 1972, ג/2 (להלן: סלוצקי, **ספר תולדות ההגנה**), עמ' 1429.

² סלוצקי, **ספר תולדות ההגנה**, עמ' 1451.

שיירת דבורה

שיירת דבורה, המכונה גם שיירת בועז, על שמו של מפקד פלוגה ג' בגדוד מכמש, בועז שכביץ,³ שפיקד על השיירה, אורגנה בידי גדוד מכמש,⁴ בפיקודו של שלום דרור.⁵

השיירה אורגנה בצורה מסודרת, במטרה לבצע תנועה מהירה, לפרוק את כל המטען תוך זמן קצר (פחות מ־30 דקות) ולחזור מייד, לפני שהערבים יתארגנו לחסום את ציר התנועה. לכל רכב נקבע נהג ונהג משנה, כדי להחליפו היה וייפגע. מטוס סיור ליווה את השיירה כדי לדווח לה על פעילות האויב.

הקשר בשיירת דבורה

מכשירי קשר תג"ם (מק-300, שכונה אז מק-20, או 'מכשיר קטן') שימשו לקשר בתוך השיירה, לקשר בין השיירה לכוח העתודה, לקשר בין השיירה למטוס הסיור ולקשר עם מטות הפעולה.

ציוד הקשר היה מאורגן להטמנה ביסליק' בכלי הרכב. בנוסף היה קשר דגלים בין כלי הרכב ומגפון במשוריין הפיקוד. ייתכן ובמשוריין הפיקוד היה מכשיר ת"ג מק-19 ('מכשיר גדול'), לקשר עם מטות הפעולה.

מכשירי הקשר והקשרים היו 'הורדת כוח' ממחלקת הקשר של חטיבת עציוני, בפיקודו של בנימין (רבי) אלחנן.⁶ הקשרים צויידו בדרך כלל בסוללה רזרבית ובנשק אישי.⁷

המסמכים המצורפים

מצורפים מספר מסמכים מקוריים מארכיון צה"ל, תיק 208-959/1949, המציגים את ההערכות להוצאת השיירה ואת הקשר בשיירה, בחתימת 'דרומי' (שלום דרור), כולל אלה:

- דרישה לאמצעי קשר למבצע, מ־17 בפברואר 1948;
- דרישה לכלי רכב למבצע, מ־17 בפברואר 1948;
- פקודת התראה למבצע;
- פקודת התראה לכוח האבטחה;
- פקודת מבצע 'דבורה', מיום 20 בפברואר 1948.

אל"ם בדימוס דניאל רוזן

³ בועז שכביץ, 1924–2012, דור שלישי בארץ. בוגר בית הספר הריאלי בחיפה. שירת בגדו הראשון בבריגדה היהודית. לימים פרופסור לספרות עברית באוניברסיטת תל אביב, עורך פינת הלשון בקול ישראל וחבר האקדמיה ללשון עברית.

⁴ בהתכתבות ובפקודות רשום הכינוי דרומי, כוח המשימה הדרומי בירושלים, שהפך בהמשך לגדוד מכמש.
⁵ שלום דרור (בורג), 1921–2009, יליד גרמניה. עלה ארצה בשנת 1938 במסגרת עליית הנוער והתנדב ליהגנה. מפקדו הראשון של קיבוץ מנרה. לימים סא"ל בצה"ל, נספח צבאי בארגנטינה בעת חטיפת אייכמן. יקיר העיר ירושלים. בנו בכורו דני נפל בקרב בעיר העתיקה במלחמת ששת הימים.

⁶ בנימין (רבי) אלחנן (רבינוביץ), 1926–1948, יליד ברלין. עלה ארצה בשנת 1940, בוגר ביי"ס בלפור בתל אביב. שירת במגננון הקבע ב'הגנה'. בוגר קורס קציני הקשר הראשון בשירות הקשר (דצמבר 1947). עבר להיות מפקד מחלקה בחטיבת גבעתי ונפל בקרב בבית'עפה במבצע 'מוות לפולש' ביולי 1948. הובא לקבורה רק בשלהי 1949.

⁷ מספר קשרים ממחלקת הקשר של חטיבת עציוני נפלו במילוי תפקידם בליווי שיירות, ביניהם שמשון קמפינסקי (שהיה אחד הקשרים בשיירת 'דבורה'), ויהודה אושינסקי.

15

ד/מ/מ 420
17/2/48

אל: מסתון (גבעון) העתק לרן, מוש.
מאת: דרומי

הנדון: מבצע "דבורה", אמצעי קשר.

לפי התכנון הרושם למבצע "דבורה" אמצעי הקשר דלהלן:

1. מכשיר גדול -1- קבוע במכונת הספקדה (אמצעי הקשר עם העיר ועם הנוש).
2. מכשירים קטנים -2- אחד במכונת מבראש השירה והשני במכונת שבטופה.
לקשר בין שני חלקי השירה.

אורה לך אם תוכל להודיעני עד יום ה 1830 19/2/48 על הסדר העניין.
רצוי ביותר שאתם על בא-בוסד ימים נוכח בישיבה באותו זמן ובאותו האריך
במסתון של דרומי.

שמר

ר/ס
17/2/48

אל :מס,רן (העתק לזליג)
מאת:דרומי

הנדון: מבצע "דבורה"

למבצע "דבורה" דרושים כלי התחבורה הבאים ואודה לך אם תודיענו
עד יום ה 19/2/48 בשעה 1830 על חסדרתם.
להלן הסכונות הדרושות:

1	יפע בראש השירה.	1	מסורין גדול עם פורץ סחסום
1	מכונת הספקרת זבח הסכונת	1	מסורין קטן
1	לאוסף מצועים, לחקון סהירלמכונות וחולחנברת.	3	מסרין קל קטן
4	באחת האלתם הגדול, בשתיים אנשי הגוש	4	מסוריינים גדולים
	החוזרים (שאחת מהן נשארת בגוש) ואחת
לאנשי הליו.		
5	6 סכונות מאה קטנות עם קבינות מסוריינות להטענת 30 טון מצרכים (או שלש
גדולות)		
6	ציוד למכונות, חלקים רזרביים, חקון, סנוף (ווינטש) כלי כבוי לכל סכונת.		

חתום
קצין המנהלה של בנדוד מס. 2
ח"ש

מחיר 7
2

בקורת והתראה
דבורה

2
Amel

פריעות

(1) האויב: יחידות מאורגנות שמספרן המשוער מגיע ל-250 איש. קטע הכביש שבין ירושלים וכפר עציון. לאויב אפשרות להצטיק מאות ערבים מזוינים נוספים, נשקו רובים ומקלעים. קיים חשש לשמו של המפקד במוקשים. שטח: הקמת מחסומי אבנים וכסויים באש צלפים ומקלעים - הסתערות מאחורי מ' 1/61 קרובים לכביש. ייתכן שיהיה שמוש במכונית לשם חסימת הח הכביש.

(2) בוזותינו: כוחות החבלים 1 ועציון. הכוח של המבטיח את דבורה מחלקת אחת. דבורה תבוצע כנראה בימים הקרובים.

תפקיד: לחלץ את דבורה באם זו תותקף קשות ולא תוכל להחליץ בכוחה היא.

השטה: תקים רזרבה של 2 כוחות + חוליית מרגמה שתהיה מוכנה למאבק במכונית משוריינת בסביבת סכרם ההתקלסן ההתקלסית. המכונית תשאף לא להכנס לשדות האש אלא להוריד את האנשים מחוזה לו על מנת לאפשר להם הערכות בלתי מופרעת. רזרבה זו תגיע לאגף מ' 1/61 ותכריח אותו להרפות לחצו על דבורה. אחרי דבורה נוולצה מהמ' 1/61 והמשיכה בתנועה תסוג הרזרבה למכונית ותחזור לבסיס. אין להתרחק מהמכונית עד לאבוד קשר העין אתה. או למעלה מ-300 מטר. כבש תכנית פעולה ביתם למקומות מארב אפשריים במרחב שבין קבר רחל לבלכות שלמה.

מנהלה

- (1) בסיס: - דמת רחל
 - (2) עזרה ראשונה: - לכל איש תחבשת אישית חובש עם תרמילים ילווה את ההיחידה
 - (3) סליק והעלמה: - תבדוק את סדורי הסליק במכונית ושפרה כאם יש צורך בכך. תכין סליק יסודי בבסיס. אין למסור את הנשק לכווחז השלטון.
 - (4) קשר: - עם דבורה - אלהוס (מכשיר קטן) אב
- אני אמצא בבסיס.

הכנות פריעות

- (1) קבע מיד את הכוח.
- (2) קבע תכנית פעולה במסבות הקרבייות האפשריות ותכין את המפקדאם.
- (3) העתק של תכנית פעולה זו ושל ההוראות הנתנות למפקד הרזרבה חייב להגיע אלי עד יום ה' 19.2.48 שעה 15.00.

בשם דרומי

3

יום ארבעה עשר

אל מחבל
דרומי

דבורה תבוצע בקרוב. היא תכיל 6 מכוניות משא עם מטען. 3 מכוניות מסורינות עבורכם. אתה יגיעו 50 איש מלבד הכוח המבטיח קבע טקס, טרורים ואנשים לפריקת כל המכוניות תוך זמן קצר ביותר (מקסימום חצי שעה).

תכין מחלקה על ציודה המלא לליווי חזרה עד ברכות שלמה התנועה בתוך המכוניות המסורינות. מסם תשובנה אליכם.

דבריהם

תכין חצי-משנה נהגים ונהגי משנה לכל המכוניות.

דבורה תלווה על ידי מסוס סיור. הוא יברוק את השטח ויודיע על תוצאות התצפית במרשם שיפורך לכם (על הזמן נודיע).

עליכם להעביר את הידיעות מיד באלחוט. (ציון מקומות על ידי קואורדינטות) דבורה תתקשר אתכם באלחוט בזמן תנועתה.

לפני נסיעת דבורה מכם המסוס יודיע לכם את תוצאות תצפיתו.

בשם דרומי

5

פקודה מבצע "דבורה"

ידועות:

האויב (1)

כוחות אויב סאורגונים שמספרם המוערך מגיע עד 250 איש ומצאיים בשטח שבין ירושלים לכפר עציון, הם מצוידים בנושק קל במיוחד רובים ומקלעים, יש חשש שברשותם מקלעים מוקשים, לאויב יש אפשרות להעביר מאות גופות של ערבים מזוינים והגברת, שמה לחימתן של האויב: הוסת מחסומים בנויים מאבנים וכסויים באש מקלעים וצלמים - התערות מאחורי גדרות של מסעים וכד'. שנמצאים קרובים לכביש, האויב עלול לחסום את הכביש במכוניות, מקומות מארב והסיפה ראה מרשם מצורף.

כוחותינו (2)

כוחות המבלים 1 ועציון, רזרבה של 2 כחול עם סכונות משוריינת תהיה מוכנה לבוא לעזרתך סרמת רחל, מחלקה מגוי עציון חתן לך לזוי בדרך בחזרה עד ברכות שלמה, אוירון טיור יברוק את השפה לפני יציאתך, ילוח אותך בדרך ויזהיר אותך מפני מחסומים ורכוזים של האויב.

התפקיד

להעביר לנוש עציון 30 טון מסען היוני, כ-50 אישי משקים וחגברת על הפציהם האישיים, 3 מכוניות משוריינות העבור הנוש

השמה

ראה הוראות מצורפות למקרי היחלוקות

סנהלה

- (1) בפיטים: יציאה - רמת רחל מטרה: כפר עציון
 - (2) לוח זמננים: יציאה - 0630, פרטים על זמני הנסיעה, זמן לפרוק המסען תקבע לבר מחוך שאיפה למהימות מכסימלית.
 - (3) עזרה ראשונה תקבע סדורים מתאימים בהתיעצות עם הרופא והחובש אנדודיים בבטיים יוכנו טרורים מתאימים לקבלת פצועים.
 - (4) טליק והעלמה: תברוק את סדורי הטליק במכוניות לנושק ומכשירי האל-חום, הבטיים בתבל 1 יקבל הוראות להעלמת הנושק עם שובך סיד.
 - (5) כלכלה: הכוח המבטיה יתרכזו ערב היציאה בבטיים היציאה, יש לדאוג לטדור לינה וכלכלה במיוחד לארוחה לפני היציאה ואחרי בצוע התפקיד, ישלקחת לדרך מנות אוכל ומשקה, במטרה תוכל לקבל משקה חם.
 - (6) האום עם יתר המכוניות - עליך לקבוע מקומות השענה וחניה למכוניות המשא ולמכוניות המשוריינות שתעברנה את אנשיך לנוש, אין להביאם לבטיים היציאה אלא זמן סועט לפני היציאה.
 - (7) הכנות היחידה יש לעשות תרגול של כל משתתפים השיירה במצב שתבטיה שכל אחד ידע את תפקידו במדויק במטבות הקרב הצפויות, אין לצאת לדרך אלא לאחר שסובטח הדבר הזה במלואו.
 - (8) קשר א) קשר אלחוט אלחוט עם הבטיים, כל 36 רגעים, ליד לחות על מקום המצאך.
- ב) בחוך השיירה ועם כוח הרזרבה באם זאת תפעל.
- ג) קשר רגלים עם בין המכוניות
 - ד) קשר קריאה (סנפון) להוראות מחוך מכונית הפקוד.
 - ה) קשר עם מטות המיור, הנ"ל יודיעו לכפר עציון על הוצאות הצפיותם בצורת מרשם העתק מן הספה 1:20.000 עם מסון מחסומים ורכוזי אויב משם מועברות ידיעות אלה באלחוט (ציון קואורדינטות לרמת רחל, הידיעה מגיע אליך עד שעה 0630
- המטוס יפגוש אותך בין בית לחם ואל-חארר, הוא ימסור לך הודעות על מחסומים

4

המסום פנוט אומך בין בית לאם ואל האדרך הוא ימסור לך הודעות
על חסוים ורכווי אויב על ידי זריקת שופרת שתביל את הידיעה ואליה קשו
קשור טרט אדום ארוך.

לפני צאתך בחזרה תקבל שוב ידיעה על הסצב בשטח זכנ יהיה לך לזוי אוירון
עד בית לאם.

אני מסצא בבטיס היציאה הקשר גינגו באלחוט.